

Početna [Aktualno](#)

“TETA VEGETA”: Unatoč teškom životu, Zlata Bartl je smogla snage i iza sebe ostavila veliko djelo

Objavio Ivica Buljan - 8. rujna 2024.

Like 333

Facebook

Twitter

Pinterest

WhatsApp

Foto: Krunomir / Wikipedija / [CC BY-SA 3.0](#)

Da nije bilo Tete Vegete, odnosno Zlate Bertl, svjetsko kulinarstvo bilo bi puno siromašnije. Ova rođena Travničanka završila je zagrebački Mudroslovni Fakultet, gdje je stekla zvanje profesorice kemije, zike, matematike, meteorologije i mineralogije. Uz to je govorila i četiri strana jezika; španjolski, njemački, talijanski i francuski

Piše: **Ivica Buljan**

Zlata Bartl jednom je prilikom izjavila da se na prvi pogled zaljubila u Podravku i njene ljude. Iz te ljubavi nastao je jedan od najpoznatiji začina u svijetu kulinarstva – Vegeta, dodatak jelima čiju okosnicu sastojaka čine sol/natrijev glutaminat i sušeno povrće.

Ovaj proizvod sa svima prepoznatljivim nacrtanim likom nasmiješena kuhara koji pokazuje stisnuti palac i kažiprst, nezamjenjiv je u kuhinji bilo koje kuharice ili kuhara, domaćina ili domaćice.

Što se tiče same etimologije imena postoje dvije teorije. Jednu je zabilježio u svom rječniku Bratoljub Klaić polazeći od latinskog "vegetus" što će reći: zdravo, krepko, snažno. Druga pak kaže da Vegeta derivira značenje iz sastavnica "vitamini, glutamat".

Foto: Podravka

No, dakle da nije bilo Tete Vegete, odnosno Zlate Bertl, svjetsko kulinarstvo bilo bi puno siromašnije. Ova po rođenju sumještanka velikog pisca i nobelovca Ive Andrića, rođena je također u Dolcu pokraj Travnika. Doduše u nekim službenim biografijama stoji da

je rođena u Sarajevu, gdje je provela najranije godine svog života.

Ipak u većini zapisa o Teti Vegeti stoji kao rodno mjesto Dolac Travnik, gdje je došla na ovaj svijet 20. veljače 1920. godine.

Kao i brojne druge obitelji u Bosnu i Hercegovinu i obitelj Bartl došla je s dolaskom austrougarske vlasti. Otac joj je vukao porijeklo iz Beča, a radio je u sarajevskom poglavarstvu. S majčine strane Zlata je bila porijeklom Čehinja iz obitelji Kwapill, koja je dala neke važne stručnjake za mostogradnju i generale carske i kraljevske vojske Austro-Ugarske.

Kako je u svom radu "Zlata Bartl – Putokaz prema izvrsnosti" objavljenom u časopisu "Podravina" naveo Josip Nakić Alfirević, Zlata je živjela je s roditeljima i dvije sestre Ksenijom i Vesnom u čuvenom sarajevskom naselju Čengiće vila.

"Pohađala je vrtić s dragom prijateljicom židovskog podrijetla Betikom. Polazila je u pučku školu, koja je tada bila na željezničkoj postaji, dok je prvih pet razreda škole završila u Muškoj gimnaziji. Tada su sagradili Žensku gimnaziju u blizini Miljacke i mlada je Zlata u njoj završila sljedeća četiri razreda, vozeći se tramvajem, uz samo jedno presjedanje, a tramvaj se zaustavljao tok do njezine kuće", navodi Nakić Alfirević i prenosi Zlatina sjećanja na to vrijeme i na ono što će je kroz život pratiti i odrediti joj na neki način sudbinu: "Naša je nacionalna pripadnost već tada bila sumnjiva, a moram priznati da sam već kao dijete bila vragolasta i znala izazivati. No bilježnice sam uporno pisala – za hrvatski jezik, iako se moralo pisati za srpski, a i moja mama nije pristajala da umjesto ispričnica piše izvinjenje."

Iako je cijela obitelj bila u Sarajevu, Zlata je na studij odlučila otići u Zagreb gdje je mogućnost za širu i bolju naobrazbu bila puno veća.

Godine 1938. godine u Zagrebu je upisala tadašnji Mudroslovni Fakultet (danas Filozofski), gdje je stekla zvanje profesorice kemije, fizike, matematike, meteorologije i mineralogije. Uz to je govorila i četiri strana jezika; španjolski, njemački, talijanski i francuski.

Nakon što je dobila diplomu vratila se u Sarajevo gdje je prihvatila posao profesorice, ali, kako navodi Nakić Alfirević, njezini interesi bili su nešto drugačiji o čemu je i sama Zlata posvjedočila u jednoj o svojih izjava: "Privlačila me anorganska kemija, a život me nekako uvijek vodio sve dalje od nje. Iako sam zavoljela sve u Zagrebu, od kulture do načina života, nije bilo mogućnosti da ostanem. Morala sam prihvatiti posao profesorice matematike i kemije na školi u Sarajevu. Često pomislim kako bi sve bilo drugačije da tada nije bio rat. Vjerojatno bih se udala za svog zaručnika koji je završio elektrotehniku i sanjario da ćemo zajedno otići raditi u inozemstvo. Imala bih mnogo djece, kako je on želio i vjerojatno bih se više bavila kućom nego istraživačkim radom. Kraj rata za nas je, nažalost, značio definitivno razdvajanje, on je stradao na križnom putu, a ja sam dospjela u zatvor i osuđena sam na osam godina zbog 'antidržavne djelatnosti'", navela je Bartl, koju su u travnju 1945. uhitili oznaši i osudili u Zenicu na osam godina, jer jer se, kako je stajalo u optužnici "oduševljavala Italijom", jer je svoje učenike vodila na ekskurziju u Italiju. No za tadašnje vlasti njen krimen je bio što je bila pripadnica ustaškog pokreta. Dovoljno za presudu od osam godina zatvora u KP domu Zenica.

U zatvoru je oboljela od tuberkuloze kralježnice, čije će posljedice bolesti osjećati tijekom ostatka života. No to će joj pomoći da se izbavi iz zatvora i već 1946. godine, nakon 15 mjeseci zatvora uvjetno je otpuštena iz kaznionice u Zenici.

Liječenje je bilo dugo i teško uz stalno maltretiranje od strane vlasti. No Zlata ne odustaje i ne gubi vrijeme, već s velikim žarom proučava stručne knjige, istodobno prateći svakodnevno oglase o raspisanim radnim mjestima.

“Napokon, u jednima od njih Zlata pronalazi oglas kojim koprivnička Podravka traži kemijskog tehničara za rad u laboratoriju. Uz sva dotadašnja gorka iskustva i hod po trajnu, napisala je molbu, nejasnu i nepotpunu, kako sama kaže, jer nije navela potpuno što ju je sve do tada u životu i radu pratilo. Istaknula je, međutim, da govori četiri strana jezika. Dva dana nakon toga dobila je posao u koprivničkoj Podravki”, bilježi u svom radu Nakić Alfirević.

Slaboga zdravlja, ali zdravog duha Zlata je uspjela oko sebe okupiti ljude koji su nošeni njenim “elan vital” Vegetu uspjeli probiti na svjetsko tržište i Podravku pretvoriti u svjetski koncern.

“Za vrlo kratko vrijeme shvatila sam što i kako treba raditi i počela se osjećati dijelom tih ljudi i sredine koja me izuzetno lijepo primila. Zaljubila sam se u Podravku i njene ljude na prvi pogled”, govorila je Zlata godinama kasnije prisjećajući se početaka proizvodnje Vegete te dodaje: “Možda ta ekipa bez mene u to doba ne bi napravila to što smo napravili, ali to ne bih mogla napraviti niti ja bez njih! Svi smo mi tome doprinijeli s puno sreće i ljubavi prema Podravki.”

Ono što je Zlatu Bartl izuzetno odlikovalo bila je njena skromnost pa je tako na svako pitanje o svojim zaslugama za Vegetu odgovarala kako su njene zasluge male, a da su za sve zaslužne njene kolegice i kolege iz tima.

Prigodom dobivanja jubilarnog priznanja Podravka 40, a bilo je to 1987. godine, ne mogavši ipak sakriti plimu toplih osjećaja koja su navirala, izjavila je: "Kad gledam iz ove vremenske udaljenosti i uspoređujem s današnjom Podravkom, cijeli moj rad čini mi se sićušnim, zapravo minijaturnim te kao nešto rađeno u euforiji i grču istodobno. Uvjeti u kojima smo tada obavljali svakodnevni, rutinski posao i krali vrijeme za koji istraživački izlet u novo, bili su blago rečeno, skromni. No i takve skromne, mi u laboratoriju uspjele smo stvoriti idealnima. Naša mala ekipa, bez koje o mojem neizbrisivom doprinosu danas ne bismo mogli razgovarati: Trojak. Mihoković, Pavlović, Tušetić, Gjerek, kasnije Anica Sabolović (ako sam koga zaboravila neka mi ne zamjeri) bila je besprimjerno složna, gdje je jedan započeo, tu je drugi nastavio. A i tadašnjem našem rukovodstvu nipošto se ne može odreći sluh i razumijevanje za naše napore."

Kako je svojevremeno pisao Večernji list, godine 1957. počinje proizvodnja dehidratiziranih juha, a 1959. i proizvodnja "Vegete", koja postaje svjetski poznati proizvod, registriran pod rednim brojem 071067 u tadašnjem Sanitarnom inspektoratu 6. siječnja 1961. godine.

Već nakon treće godine proizvodnje juha, Podravka je financijski i kadrovski ojačala tako da se s više sigurnosti moglo ulaziti u nove programe. Vegeta je jedan od najuspješnijih primjera kreativnosti i entuzijazma tadašnjih Podravkinih kadrova. Poticaj za stvaranje

tog dodatka jelima bio je doduše jedan sličan talijanski proizvod, ali je Vegeta u biti stvorena u Podravkinim laboratorijima.

Osnovica je sastavljena od glutaminata i soli, ali je tome dodana specifična receptura temeljena na bujonu, vitaminskim i drugim dodacima. Vegeta 40 u početku je bila pakirana papirnatu ambalažu, koja je poslije zamijenjena staklenkama.

Prvi počeci plasmana bili su veoma teški. Godine 1959., bilo je proizvedeno samo 0,6 tona Vegete, 1960. 3,3 tone. 1961. 16 tona, dok je u 1962. učinjena temeljita prekretnica jer je prodano već 117 tona Vegete. Otada proizvodnja tog dodatka jelima neprestano raste.

Prema podacima iz 2006. godine, radi usporedbe, proizvedeno je oko 28.000 tona. Vegeta se etablirala kao Podravkin originalni i univerzalni dodatak jelima i desetljećima od svoga postanka oplemenjuje obroke ljudi na svim kontinentima.

Posljednje godine života Zlata Bartl provela je u koprivničkom domu umirovljenika. Ova velika inovatorica usprkos svemu doživjela je lijepe godine i umrla u ljeto 2008. godine, u osamdeset osmoj godini života.

Unatoč teškom životu, Zlata Bartl je smogla snage i iza sebe ostavila veliko djelo što je i samo društvo prepoznalo te je dobila i bojna priznanja i visoka odličja među kojima se ističu: Red Danice s likom Nikole Tesle, Zlatna kuna za životno djelo Hrvatske gospodarske komore te spomenica Podravke za životno.

Proglašena je i počasnom građankom Koprivnice., a osnovana je i Zaklada Zlate Bartl 2001. godine, koja potiče stvaralački i inovativni rad mladih.

—

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti

Agencije za elektroničke medije